

OTAKAR CHARVAT:

O dvou tonoucích.

Českoamerická povídka.

I.

Když Mr. Baltazar, starý a během let sešedivělý salonník, pohlédl na své dva denní hosty Harmana a Kahance, neubránil se úsměvu. Oba byli dnes jaksi vyměněni. Kahane, až jindy pil velmi střídmě, dnes jakoby neznal svůj míry. Před večerem dokonce počastoval celé shromáždění, což u něho nebývalo zvykem. A Harman, jindy veselý a hovorný, dnes jedva promluvil pár slov.

Seděli u stolu naproti sobě, druh po druhu pozoruje druhá, oba jaksi zaražení a sesmutnění. A časem, když oči jejich se setkaly, oba si povzdychli a zraky své rychle obrátili v jiný směr.

Harmanovi stále tanula na jazyku nějaká slova, jež promluvit chtěl ku Kahanci, leč sotva že otevřel ústa, slova jaksi uvízla a zůstala pouze při pokusu....

Rovněž Kahane mlčel. Jenom chvílemi si jaksi těžce povzdychl, rozhlédl se po místnosti a opět upadl ve své zadumání... V saloně už bylo poloprázdno. Jenom u kulečníku čtyři mladíci hádali se o cokoliv a v koutě tři starší dělníci hráli karty, rozmlouvající veselé o čemsi a chvílemi propukající v drsný, nepěkný smích.

Harman cítil s Kahancem... Měl rád toho hocha, a až ten proti němu byl ještě mladíček, byl mu kamarádem upřímným. Kahanci nebylo více než pětadvacet let a Amerikou protloukal se už celé tři roky. Byl to urostlý a pěkný hoch, vzdělaný a při tom dobrý hudebník. A Harman, rovněž starý muzikant, měl ho rád už pro to mládí, nadání a pro tu opuštěnost, na níž si Kahane stále nářikal... A rovněž dnes, vida přítele tak žalostně se tvářícího, rád by mu pomohl, potěšil a promluvil několik potěšujících slov —

Ludvík Kahane dopil, vstal a zduměně počal přecházeti po místnosti. Vzpomněl si na svou minulost a na mnohé sladké okamžiky, jež prožil tam za mořem a jimž podobné prožití zde nelze. Zamyslel se nad svou minulostí i nad svým dětatím, jež prožil v menším venkovském městečku v Čechách a na něž vzpomínka přiváděla jej vždy v trudnou melancholii... Byl synem menšího soukromého úředníka, který do únavy pracoval, aby své rodině poskytl všeho, čeho v hojnosti užívala i ostatní maloměstská honoree. Leč přepracováním a stálou námahou podryl si zdraví a když šlo Ludvíkovi na desátý rok, rozloučil se se světem... Umíral s těžkým srdcem, a neubránil se žalu při pomyslení na budoucnost těch, jež opouštěl... A umíraje, zadíval se na oba tak zoufalým a zároveň prosebným pohledem, že oba propukli v hlasitý pláč... Snad je odprošťoval nebo se omlouval, že sám nemůže učiniti nic proti neúprosné Smrti. Kahane do dnešního dne vidí ten bolestný výraz tváře, jenž vdechla oteví jeho Smrt a ještě dnes oteví se ním vzpomínka na truchlivé ty okamžiky, jež prožil společně s matkou... Po úmrtí otce obdržela matka malou pensí a poněvadž i ona šitím dovedla si přivydělávat, netrpěla nikdy nouze. Kahane prožil své mládí šťastně. Matka popřála mu všeho a nad vše jiné dbala, aby dostalo se mu řádného vzdělání. Byl nadaný hoch a zejména v hudbě vynikal nad všechny ostatní své soudruhy. Leč nebylo dopřáno vdově Kahancevce dočkat se toho, až syn bude u cítě svých snah a tužeb. Ludvík Kahane vzpomíná na tichou smrt její a dosud cítí kadidlovou vůni, již naplněn byl pokoj, v němž s mrtvou matkou trávil bez spánku

po tři dny... Až tehdy bylo mu již něco přes dvalet, plakal celé dny i noci jako dítě, nemoha se smířiti s tou hroznou skutečností... Nechtělo mu jísti a souseď povážlivě kroutili nad ním hlavami, tu a tam pronášejíce obavu, že ten hoch se z toho ještě zblázní... A když konečně třetího dne zašli k němu známí, našli jej únavou vysíleného, spícího na uvadlých prsou té, jež kdysi darovala mu život... Kahane dosud v živé paměti ehojí vzpomínky na ty chvíle, když s matkou naposled se loučil. Vidí davu lidí v pestré směsici, vidí pohřební vůz, několika věnci ozdobený, slyší kněze, hlubokým hlasem vykonávajícího obřady a slyší žalostnou smuteční píseň zpěváckého spolku. Chvílemi zdá se mu, že to bylo před nedávno, snad před týdnem nebo večer... Slyší znovu hlas kněze, modlitby shromážděných i temné úderu na rakev dopadající hrud... Tehdy zdálo se mu, že mu kdosi srdce vyrval a že okamžitě ty neprožije... A vzpomíná jak kdosi vzal jej za ruku a mluvil k němu laskavá slova... Dnes již nepamatuje se, kdo to byl. Snad někdo z přízrůžných nebo dobrý známý. Jako stín, něčeho si neuvědomuje, vyšel ze hřbitova... Nešel zpět do města, nýbrž do polí, kde bloudil dlouho do noci... Oceitil se ve světě sám a sám. Přibuzní brzy přestali se o něho starati a Kahane odkázán byl sám na sebe.

Tehdy měl teprve za sebou ročník práv a k dalším studiím nebylo peněz. Z pozůstatosti matčiny zbyly dvě stovky, nad nimiž se Kahane najednou zamyslel... Kdosi mu poradil, aby jel do Ameriky, že dobrý hudebník jako on, jistě tam bude mít dobrou budoucnost. Kahane dlouho se rozmýšlel, ale konec konců přece jen do Ameriky se vypravil.

Už na čtvrtý rok protlouká se Amerikou... Nesčetná strádání prožil, mnohé bědy a strádání... Někdy čas prožil v New Yorku, potom vydal se na západ. V Chicagu rovněž strávil několik měsíců, ale ani tam nelíbilo se mu valně. Zde dle už druhý rok. Zvykl již americkým poměrům tou měrou, že časem dovedl zapomenouti na všecko, co minulo a co se více nevrátí. Ovšem s česko-americkým způsobem života nemohl se smířiti nikdy. Často o tom rozmlouval s Harmanem, jenž jediný dovedl Kahane pochopiti a jenž jediný rozuměl jeho srdce...

II.

Hosté se pomalu vytráceli. Když s hlasitým hovorem odešli i hráči karet, Mr. Baltazar, zívaje vstal a stáhl několik plynových světél. Jenom nad stolem, u něhož seděl Harman a Kahane blikalo nasměle matné plynové světlo. Baltazar vrátil se na okamžik k baru a po malé chvíli odešel z místnosti. V saloně bylo ticho... Oba přátelé upadli do jakési těžké melancholie... Z venčí bylo slyšeti hračeni pouliční káry a od nádraží dolehalo sem pronikavé hvízdání a žalostné zvuky zvonů odjíždějících vlaků.

Kdesi na druhé ulici někdo hrál na piano truchlivě jakési nocturno. Teskné zvuky nesly se ulicí, potáčely se večerem a po chvíli zanikaly kdesi v tom nádražním hluku —

Oba přátelé byli již v oběti alkoholu... Víčka jejich zakalených a ospalých očí povážlivě se svírala, ústa bezvůle se otvírala a opět přivírala.

„Toneme, bratře, toneme...“ povzdechl si Harman, jenmuž to ticho zdálo se již nepřijemným.

Kahane otevřel široce oči, jakoby nechápal jeho slov... Trhl sebou a rozhlédl se po polotemné místnosti.

„Ha...“ přivzděl po chvíli. A

jakoby vyřkl těžký ortel nad svým životem, zduměně si povzdechl.

„A kdyby byl snámi konec ještě dnes, bylo by nejlépe,“ rozhořčil se Harman. „Pes by ani po nás nevzdychl... Nanejvýš je by ten protivá redaktor „Českého Zákopníka“ napsal o nás nějaký nechtuný nekrolog... Chlap špatná, nemám ho rád... Vždycky lže... on i ty jeho noviny... Jistě by napsal, že jsme byli nadáni... ovládnuti... že úmrtí naše způsobilo všeobecný rozruch v české kolonii, že jsme byli všeobecně váženi... Nu, samé lži... Není v tom člověku zbláznění...“

„Nediv se... on musí být takový,“ odřekl Kahane ku podivu vážně. „Poměry ho vychovávají a on slouží poměrům... Nevydržel by jinak. Mně zdá se celkem, že je to dobrý chlap... a časem je nešťastný jako my... Ty poměry ho ubíjí... Zdá se mi blíží, než kdokoliv jiný...“

„Čerta nešťastný, co jemu schází... Nie... zhola nie... A na své svědomí už dávno plivl...“

A Harman se svému vtípku hlasitě zasmál. Po chvíli rozčleně pokračoval:

„Praucje prý pro dobro českého živlu... Lže!... Pro sebe pracuje... Místo aby našince káral, chválí je... hová jejich libůstkám...“

Kahane díval se na Harmana udíveně. Slyšel několikrát již od něho podobné úsudky, ale nikdy neviděl je tak rozduřené jako dnes.

„Napsal jsem jednou slavnostní pochodu... krásný... V parku ho hráli, na národních slavnostech ho hráli, anglické noviny o něm psaly... A český novinář nenapsal o něm ani řádky... A pak pracuji pro nás...“

Harman náhle umkl. Vzpomněl si bezpochyby na ty okamžiky chvilkové slávy a obdivu. Tehdy byl ještě pln síly a nadšení, ale dnes zbyla ze všeho pouze vzpomínka. Dříve i ta dovedla jej na chvíli rozehřát, a okamžik učiniti šťastným, ale dnes už ani raději na minulost nevzpomínal. Kahane znal duši svého přítele dokonale a věděl, v jakém přístavě nyní zakotvil.

„Ba, měl jsem také sny a touhy... Všichni měli jsme sny... ale už jich není. My jsme také deklamovali kdysi:“

„Nepaměti do propasti klesne pustý darmochleb...“

Na dokončení verše se Kahane nemohl rozpomenouti. Odpívl si, uvědomuje si, že i paměť nemá takovou jako mívával. Sevřel hlavu do hubených roků a teprve tehdy, kdy ostatní verše si urovnal, dodal:

„blah, kdo pěstoval své vlasti, jednu rázi, jeden štěp...“

A potom se rozesmál, tak se rozesmál, že až Harman se na něho udíveně zadíval.

„Co je v tom směchu,“ ptal se, dívaje se pátravě na Kahane.

„Všecko... a nejvíce to, že pro nás už to neplatí... Toneme... nás už nezachrání nic... Na všechno už jsme plivli... na své sny, touhy i naděje... A jenom tohle pitomé filosofování nám zbylo... Chtěli jsme hrát v nádherných, koncertních sňích, chtěli jsme se opíjeti slávou a místo toho hrajeme na skvělých zábavách, velkolepých bálech, hrajeme americké o-drho-vací... Nu, nemám pravdu? Toneme... a utoneme... Harmane, nemám pravdu?“

A Ludvík Kahane div že se nerozplakal. Znovu zamyslel se nad minulými časy a mysl jeho utkvěla v těch snech a nadějích s nimiž jel do Ameriky. Tehdy zdálo se mu, že není možno, aby nedodělal se úspěchu. Přilíh spolehl se na své hudební znalosti. A zdálo se mu, že při těch vzpomínkách mu srdce zakrvácelo... Pokrač.

Z MÝCH VZPOMÍNEK NA ED. ROSEWATERA.

Tak jsem si ho vždy ve svých myšlenkách představoval... Usměvavá, milá tvář, výrazné oči, z nichž zírala dobrota a dalo se tušiti, že majitel jich má i šlechetné srdce... Často mně o něm vypravovali oba manželé Burešovi a často dlouho do noci trávili jsme v rozhovoru o něm. Pan Bureš, ředitel našeho závodu, znal jeho život takřka jako vrásky na své dlaně a znal jej zajímavě vyprávět.

Poslouchali jsme vždy se zatajeným dechem, když vyprávěl nám o jeho prvých amerických chvílích, jež prožíval o nic lépe, než mnohý z nás... Leč všeho vždy chápal se s energií, jemu vrozenou, a sebezapíráním v pravdě bezpříkladném, dobře si jsa toho vědom, že třeba pomalu, přece jistě kráčí k svému cíli —

Poprvé setkal jsem se s ním na večírku, jež na uvítanou po návratu ze staré vlasti připravili mu jeho čeští omáztí přátelé. Přšlo tehdy a počasí bylo, že by do něho člověk psa nevyhnal, ale Rosewater přišel přece, nechtěje svým přátelům připravit zklamání... Přišel mezi své, v úzký kruh krajanů, kteří vzor vši nepohodě se dostavili, aby osvědčili svou lásku k tomu, jenž byl jim vždy jen ku etí. Pro každého měl upřímné slovo, pro každého milý úsměv.

Seznámil mne s ním. A tehdy, když tiskl mně ruku, vlídně se na mne usmál. A v tom úsměvu bylo cosi tak milého a přátelského, že jsem ani okamžik nepochyboval o dohodě jeho srdce, o níž mi tak často vyprávěl.

V šatně za jevištěm později rozmlouval jsem s ním delší chvíli. Ptal se mne na mé rodiště i na rodiče, má-li je ještě na živu.

„Oba mně už umřeli. Byl jsem malý hoch, sotva tříletý, když jsem osířel,“ vyprávěl jsem nenučeně, pobídnut jeho vlídnými slovy k sdílnosti.

Podíval se na mne pátravě a po chvíli dodal: „Jak dlouho už jste zde?“

Vypověděl jsem mu vše a sdělil jsem s ním i část svých amerických zkušeností.

Poslouchal mne se zájmem, že až ku podivu mně to bylo u člověka, který jistě steská, mému podobných, slyšel do tisíců.

Povzbuzoval mne a v řeči své vrátil se i ku své minulosti, jež tehdy přinesla mu nejednu trpkou chvíli.

Potom mluvili jsme o Praze. Znáám Prahu lépe než své rodiště, protože prožil jsem v ní valnou část svého života. Praha byla i zůstala mou láskou, jež je mně tím milejší, že nikdy nepřinese mi zklamání. Rovněž Edward Rosewater byl jí nadšen a vyprávěl o její zrástě do krásy i síly a s takovým odleskem radosti, že až ku podivu to bylo. Byli prý naši matičkou nadšení, on i celá rodina a radost upřímnou prý měli nad pokrokem českého lidu. A neradil prý loučiti se s ní, odjížděje —

Měl jsem tehdy uvítae řeč. Měl vlastně uvítati milého krajana kolega z redakce, ale silný dešť a nepohoda zdržela jej doma. V poslední chvíli přišli ku mně. Nebyl jsem na nic připraven a byl jsem v rozpacích, jaká voliti slova k uvítání krajana tak věhlasného. Cítil jsem jakousi tíseň, jež však rychle mizela při rozmluvě s ním. Vířil jsem jej nadšeně, jak mi srdce velelo —

Potom promluvil i on k shromážděným krajanům. Jistě, že nebylo to poprvé, co před sebou měl shromážděné své rodáky. A zajisté, že si vzpomněl na ty chvíle, kdy mluvil k chudým českým dělníkům, prvním přistěhovalcům, jichž obydlí nalézala se ve str-

nách v drůčích a v primitivně stavěných chatách... Jistě vzpomněl si na ty prosté syny české země, nepřizní osudu vyhnané do ciziny, kteří v prvích svých chvílích amerického pobytu tolik potřebovali povzbuzení a rady... Jistě vzpomněl si na tu chvíli, kdy povzbuzoval a těšil a kdy sta očí blýskalo se v matném světě radostí, že je tu přece někdo, kdo je z nich, z jejich krve a kdo s nimi cítí. A jistě sám potěšil se při srovnávání častí minulých s dnešními... Mnozí dnes bydlí v nádherných residencech a spokojeně žijí v dostatku... Amerika nezachovala se k nim tak macešsky jako vlastní rodná země —

Vyprávěl nám o Čechách, jak je seznal za poslední své návštěvy. Pro nás lid měl jen slova obdivu a vyprávěl o něm s nadšením...

Když odehazuje, loučil se s námi, opětně podíval se na mne tím svým milým přátelským pohledem.

To bylo naposled, co viděl jsem tu milou tvář. Jednou jedenkrát jsem jej viděl, jednou jen jsem s ním mluvil, ale vzpomínka na něho utkví mi v paměti už na vždycky —

Otakar Charvat.

ČESKÉ UMĚNÍ V CIZINĚ.

*Ot. Španiel, akadem. sochař a plaketista, rodák jaromeřský, žije nyní v Paříži, vzbudil pozornost svými plaketami v cizině. Vláda francouzská zakoupila 1 předmět z jeho v Saloně vystavovaných věci.

*Mařence Zieglerové, královně českých chansonné, jež v době nejbližší chystá se do Spoj. Států, aby zde na největších jevištích vystoupila, dostalo se při loučení s pražským obecnemvstvem mnoho důkazů všeobecné přízně. Pražské listy ze dne 1. září o tom píšu: Při představení „Mamzelle Nitouche“, v níž rozloučiti se chtěla paní Mař. Zieglerová před odjezdem svým do Ameriky, byl tak značný nával, že mnohem více obecnstva musilo od pokladen odejiti s nepřízenou než vejti se mohlo do divadla do posledního místa ka naplněného. Z té příčiny uvolila se pí. Zieglerová ještě ku třem pohostinským vystoupením, aby s veškerým obecnemvstvem rozloučiti se mohla. Bude zpívati v Milloeckerově operetě „Vodník Apajuna“ Natalieu, v rozkošné Tierherové operetě „Zastavené primadonně“ a pak v populární „Pasti na muže“.

*Malíř Ferdinand Engemueller, jehož obraz „Kvetončí louka“, byl loni v českém odělení na mezinárodní výstavě v Mnichově zakoupen výstavním výborem, vystavuje i letos v tannějším Glasspalastu dva své obrazy: „Časné jaro“ a „Podzimní jitro“, z nichž byl prvý opět a sice hned při zahájení zakoupen. Vůbec práce tohoto umělece těší se v cizině pozornosti. Značný zájem vzbudil na loňské výstavě vídeňské jeho cyklus čtyř ročních dob, který získal si v Praze ceny České akademie a reprodukuje se tou dobou barevně pro Anglii. Také letos na jaře ve Vídni vystavené obrazy „Chudý kraj“ a „Soumrak“, upoutaly pozornost a byly ještě s jinými obrazy Engemuellerovými vyžádány pro salon Wertheimův v Berlíně, jehož umělecké vedení převzal berlínský malíř Oskar Frenzel. Na velké berlínské výstavě 1906 má Engemueller obraz „Pod mraky“. Nejuvější ohlasují se z Berlína povzbuzující posudky, na jejichž základě umělec vyzván byl uspořádati v Dražďanech svoji výstavu. Engemueller, který dle tou dobou v obilném svém Polabí, konal letos studia i na pobřeží Severního moře a v Holandsku, odkud přivez si mnoho nových motivů k dalšímu svému pracím.